

Den globala rulltrappan

Kvartal den 13 maj 2025

Globalt sett är de ekonomiska klyftorna ännu mycket stora. Det är inte förvånande; olika länder befinner sig i olika stadier av industrialisering, teknisk utveckling och demokratisk mognad. Därför är inkomstskillnaden mellan exempelvis en småbrukare i Centralafrika och en tjänsteman i Västeuropa långt större än skillnaden mellan en svensk arbetare och en svensk direktör.

Att de globala ekonomiska klyftorna är större än skillnaderna inom länder är alltså väntat.

Ekonomisk utveckling kan också initialt öka avståndet mellan dem som har något och dem som inget har. De första som tar del av tillväxtens frukter drar ifrån, medan de allra fattigaste till en början lämnas kvar. Men tillväxt sprider sig – teknologier blir billigare, kunskap sprids, investeringar sipprar vidare – och gradvis lyfts även dessa grupper ur fattigdomen.

Man kan se det hela som en rulltrappa; avståndet mellan dem på trappan och dem kvar på bottenplanet ökar till en början, men ju fler som kliver på rulltrappan mot välstånd, desto fler följer med uppåt och den relativa klyftan minskar.

Detta är också precis vad som har skett i världen under de senaste decennierna. Globaliseringen har möjliggjort en historisk fattigdomsminskning och en inkomstutjämning mellan länder. Nya studier visar att de globala inkomstskillnaderna faktiskt minskar. Enligt ekonomen Branko Milanović har den globala inkomstjämligheten sjunkit till sin lägsta nivå på över hundra år. Det innebär att inkomsterna mellan världens rikaste och fattigaste, trots allt, har kommit något närmare varandra.

Den extrema fattigdomen i världen har också mer än halverats sedan år 2000, främst tack vare robust ekonomisk tillväxt i tidigare låginkomstländer och ökad frihandel. Enligt Världsbankens statistik har hundratals miljoner människor lämnat den absoluta fattigdomen.

Regionen Östasien – med Kina i spetsen – har sett en särskilt dramatisk välståndsökning för de breda massorna. Men även i Afrika söder om Sahara, som släpar efter, finns en långsiktig uppåtgående trend.

Den globala rulltrappan rör sig, om än periodvis ryckigt, åt rätt håll.

Inte bara inkomster utan även förmögenheter är något jämnare fördelade globalt idag än för 20 år sedan. Enligt banken UBS:s Global Wealth Report har den globala förmögenhetsojämlikheten minskat sedan år 2000.

Den rikaste eliten äger inte längre en fullt lika dominerande andel av jordens samlade tillgångar som de gjorde vid millennieskiftet. Faktum är att de fattigaste 90 procenten av världens befolkning numera äger cirka 18 procent av den globala förmögenheten, att jämföra med

knappt 11 procent runt år 2000. Det är fortfarande en liten andel – men ökningen indikerar en bredare spridning av välståndet.

Varför hör vi då så sällan om dessa positiva globala trender?

En orsak är ideologisk. Många vänsterdebattörer är fast i föreställningen att ojämlikheten under kapitalismen alltid är för stora, och alltid ökar. Att då lyfta fram tecken på motsatsen passar inte in i narrativet – det riskerar att uppfattas som att man förnekar orättvisor eller anammar en ”nyliberal” historieskrivning. Nya empiriska data som utmanar tesen ignoreras eller avfärdas. I vänsterns berättelse fokuseras hellre på hur klyftorna fortsätter att växa, ofta med exempel hämtade från västvärldens inkomsttoppar, än på hur de faktiskt krymper globalt.

Samtidigt har debattörer på högerkanten länge underlåtit att ta ojämlikhetsfrågan på allvar. I tron att stark ekonomisk tillväxt gör fördelningsfrågorna oviktiga har man brustit i att uppmärksamma hur centralt jämlikhet är för samhällskontraktet. Ojämlikhetens politiska sprängkraft – dess potential att skapa frustration, polarisering och ibland populism – har underskattats.

Dessutom saknar många borgerliga debattörer djup kunskap om den globala ojämlikhetens faktiska utveckling. Därför har de heller inte varit förmögna att lyfta fram de goda nyheterna om minskande globala klyftor. Debatten om ekonomiska klyftor har i stort sett lämnats åt vänstersidan, som många gånger har målat upp en allt dystrare bild.

Resultatet av dessa skevheter blir en förvirrad och onyanserad diskussion i en av vår tids viktigaste samhällsfrågor. När den ena sidan envist hävdar att ojämlikheten alltid förvärras, och den andra sidan mest rycker på axlarna, tappar vi helhetsperspektivet. Vi riskerar att förbise att det faktiskt skett enorma framsteg i kampen mot fattigdom och globala klyftor – framsteg som borde firas och studeras, inte tystas ned. Samtidigt missar vi chansen att seriöst diskutera de ojämlikhetsproblem som kvarstår inom och mellan länder.

Det är hög tid att vi höjer blicken och erkänner komplexiteten.

Globaliseringen har medfört både vinnare och förlorare, men i det stora hela har den drivit på en utjämning av livschanser på planeten. Att den insikten sällan sipprar in i kulturdebatten är beklagligt.

En mer faktabaserad och mindre ideologiskt låst ojämlikhetsdebatt skulle gagna oss alla – inte minst de miljarder människor vars liv blivit bättre tack vare att de kunnat hoppa på rulltrappan mot välstånd.

Daniel Waldenström